

Laikina versija

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2017 m. lapkričio 23 d.(*)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Laisvė teikti paslaugas – Advokatų profesinės organizacijos nustatyti minimalūs honorarų dydžiai – Draudimas teismui priteisti mažesnę už šiuos minimalius dydžius honorarų – Nacionalinės teisės aktas, pagal kurį pridėtinės vertės mokestis (PVM) laikomas paslaugos, suteiktos veržiantis laisvąja profesija, kainos dalimi“

Sujungtose bylose C-427/16 ir C-428/16

dėl *Sofiyski rayon en sad* (Sofijos apylinkų teismas, Bulgarija) 2016 m. balandžio 26 d. nutartimis, kurias Teisingumo Teismas gavo 2016 m. rugpjūčio 1 d., pagal SESV 267 straipsnį pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą bylose

„CHEZ Elektro Bulgaria“ AD

prieš

Yordan Kotsev (C-427/16),

ir

„FrontEx International“ EAD

prieš

Emil Yanakiev (C-428/16)

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas R. Silva de Lapuerta, teisėjai C. G. Fernlund, J. C. Bonichot, S. Rodin (pranešėjas) ir E. Regan,

generalinis advokatas N. Wahl,

posėdžio sekretorius M. Aleksejev, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinį proceso dalį ir įvykus 2017 m. birželio 1 d. posėdžiui,

išnagrinęs pastabas, pateiktas:

- „CHEZ Elektro Bulgaria“ AD, atstovaujamos K. Kral ir K. Stoyanova,
- „FrontEx International“ EAD, atstovaujamos A. Grilhes,
- Kipro vyriausybės, atstovaujamos D. Kalli,
- Europos Komisijos, atstovaujamos L. Malferrari, I. Zaloguin ir P. Mihaylova,

atsižvelg?s ? sprendim?, priimt? susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrin?ti byl? be išvados,

priima š?

Sprendim?

1 Prašymai priimti prejudicin? sprendim? pateikti d?l SESV 56 straipsnio 1 dalies, 101 straipsnio 1 dalies, 1977 m. kovo 22 d. Komisijos [Tarybos] direktyvos 77/249/EEB[,] skirtos pad?ti teisininkams [advokatams] veiksmingai naudotis laisve teikti paslaugas (OL L 78, 1977, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvi? k., 6 sk., 1 t., p. 52), ir 2006 m. lapkri?io 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB d?l prid?tin?s vert?s mokes?io bendros sistemos (OL L 347, 2006, p. 1) išaiškinimo.

2 Šie prašymai buvo pateikti nagrin?jant „CHEZ Elektro Bulgaria“ AD ir Yordan Kotsev (C?427/16), taip pat „FrontEx International“ EAD ir Emil Yanakiev (C?428/16) gin?us d?l prašym? išduoti teismo ?sakym? atlyginti, be kita ko, advokato honorar? ir juriskonsulto užmokest?.

Teisinis pagrindas

S?jungos teis?

3 Direktyvos 2006/112 78 straipsnio pirmos pastraipos a punkte numatyta:

„Apmokestinamoji vert? apima:

a) mokes?ius, muitus ir rinkliavas, išskyrus pat? [prid?tin?s vert?s mokest? (PVM)];

<...>“

4 Direktyvos 77/249 1 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje nustatyta:

„Ši direktyva, taikoma teisinink? [advokat?] veiklai, susijusi [susijusiai] su paslaug? teikimu, tokiu mastu ir tokiais s?lygomis, kaip numatyta šioje direktyvoje.“

Bulgarijos teis?

5 *Grazhdanski protsesualen kodeks* (Civilinio proceso kodeksas, toliau – GPK) 78 straipsnio nustatyta:

„1. Ieškovo sumok?tus mokes?ius, bylin?jimosi išlaidas ir vieno advokato, jei toks buvo, honorar? atlygina atsakovas proporcingai patenkintai ieškinio daliai.

<...>

5. Jeigu šalies sumok?tas advokato honoraras atsižvelgiant ? tikr?j? teisin? ir faktin? bylos sud?tingum? yra pernelyg didelis, teismas kitos šalies prašymu gali priteisti mažesn? atitinkam? išlaid? dyd?, bet ne mažiau kaip [*Zakon za advokaturata* (Advokat?ros ?statymas)] 36 straipsnyje nustatyt? minimal? dyd?.

<...>

8. Juridiniams asmenims ir individualiems verslininkams priteisiamas ir teismo nustatyto dydžio advokato užmokestis, kai juos gina juriskonsultas.“

6 *Zakon za advokaturata* (Advokatūros įstatymas) 36 straipsnio 1 ir 2 dalyje nustatyta:

„1. Advokatas arba Europos Sąjungos valstybės advokatas turi teisę, kad už jo darbą būtų atlyginta.

2. Užmokesčio dydis nustatomas advokato arba Europos Sąjungos valstybės advokato ir kliento sudarytoje sutartyje. Šis dydis turi būti teisingas, pagrįstas ir negali būti mažesnis nei dydis, numatytas už atitinkamos rūšies darbą *Vissh advokatski savet* [(Aukščiausioji advokatų taryba, Bulgarija)] nutarime.“

7 Šio įstatymo 118 straipsnio 3 dalyje nustatyta:

„Aukščiausiosios advokatų tarybos nariais gali būti išrinkti advokatų kolegijų nariai, turintys ne mažesnį kaip 15 metų advokato darbo stažą.“

8 Minuto įstatymo 121 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Aukščiausioji advokatų taryba priima įstatyme ir Advokatų profesinės etikos kodekse numatytus teisės aktus.“

9 To paties įstatymo 132 straipsnyje nustatyta:

„Drausmės pažeidimas – tai kaltais veiksmais padarytas šiame įstatyme ir Advokatų profesinės etikos kodekse numatytų pareigų, Aukščiausiosios advokatų tarybos nutarimų ir sprendimų, taip pat advokatų tarybų ir visuotinių susirinkimų sprendimų nevykdymas, be kita ko:

<...>

5) susitarimas su klientu dėl užmokesčio, kuris yra mažesnis nei užmokestis, numatytas už atitinkamos rūšies darbą Aukščiausiosios advokatų tarybos nutarime, išskyrus atvejus, kai šiame įstatyme ir nutarime numatyta tokia galimybė.“

10 *Naredba Nr. 1 za minimalnite razmeri na advokatskite vaznagrazhdenia* (Nutarimas Nr. 1 dėl minimalių advokatų užmokesčio dydžių, toliau – Nutarimas Nr. 1) 1 straipsnyje numatyta:

„Dėl užmokesčio už advokato suteiktą teisinę pagalbą dydžio laisvai susitariama su klientu raštu sudarytoje sutartyje, tačiau jis negali būti mažesnis, nei šiame nutarime nustatytas minimalus užmokesčio už atitinkamos rūšies darbą dydis.“

11 Iš Nutarimo Nr. 1 7 straipsnio 5 dalies, siejamos su šio nutarimo 2 dalies 1 punktu, matyti, kad minimalus honoraro dydis tokiose bylose kaip pagrindinės, yra 300 Bulgarijos levų (BGN) (apie 154 eurų).

12 Minuto nutarimo papildomų nuostatų 2 dalyje numatyta:

„Pagal šį nutarimą ir advokatų, kurie nėra registruoti pagal [*Zakon za danaka varhu dobavenata stoynost* (Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas)], honoraro dydį PVM neįtraukiamas, o registruotų advokatų atveju – mokėtinas pridėtinės vertės mokestis skaičiuojamas nuo pagal šį nutarimą nustatytą honorarą ir laikomas neatskiriama kliento advokatui mokėtino honoraro dalimi.“

Pagrindin?s bylos ir prejudiciniai klausimai

Byla C?427/16

13 *CHEZ Elektro Bulgaria* pateik? prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateikusiam teismui pareiškim? d?l teismo ?sakymo išdavimo; šiame pareiškime ji praš? priteisti iš Y. Kotsev sumok?ti jai, be kita ko, 60 BGN advokato honorar?.

14 Kadangi ši suma yra mažesn?, nei Nutarime Nr. 1 numatytas minimalus dydis, prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas primena, kad susitarimas d?l užmokes?io, mažesnio už numatyt? min?tame nutarime, pagal Advokat?ros ?statym? laikomas drausm?s pažeidimu. Nors tiesa, kad tuo atveju, jei sumok?tas advokato honoraras atsižvelgiant ? tikr?j? teisin? ir faktin? bylos sud?tingum? yra pernelyg didelis, Bulgarijos teismai gali priteisti atlyginti mažesn? atitinkam? išlaid? dyd?, ši suma neturi b?ti mažesn? už minimal? dyd?.

15 Prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas nurodo, kad byla C?427/16 skiriasi nuo byl?, kuriose priimti 2006 m. gruodžio 5 d. Sprendimas *Cipolla ir kt.* (C?94/04 ir C?202/04, EU:C:2006:758) ir 2002 m. vasario 19 d. Sprendimas *Arduino* (C?35/99, EU:C:2002:97). Iš ties? pagal Bulgarijos teis?s aktus Aukš?iausioji advokat? taryba, kurios visi nariai yra savo koleg? advokat? išrinkti advokatai, yra ?galiota nustatyti minimalaus honoraro dyd? visiškai nekontroliuojant viešosios valdžios institucijoms.

16 Šiuo klausimu prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas pažymi, kad Aukš?iausioji advokat? taryba veikia kaip ?moni? asociacija.

17 Galiausiai prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas priduria, kad pagal Nutarimo Nr. 1 papildom? nuostat? 2a dal? Prid?tin?s vert?s mokes?io ?statymo tikslais ne?registruotiems advokatams mokamo honoraro suma neapima PVM. ?registruot? advokat? atveju mok?tinas PVM skai?iuojamas nuo honoraro ir laikomas kliento mok?tino honoraro, d?l PVM padidinto 20 %, dalimi. D?l tokio PVM ?traukimo honorarui turi b?ti dar kart? pritaikytas šis mokes?io tarifas, nes pasikeit? apmokestinamoji vert?. Prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas mano, kad Nutarimo Nr. 1 papildom? nuostat? 2a dalyje painiojamos Direktyvos 2006/112 1 straipsnyje pavartotos s?vokos paslaugos „kaina“ ir „mokestis“. Nei ši? s?vok? pagrindas, nei j? adresatas, jo nuomone, n?ra tie patys.

Byla C?428/16

18 Pateikdama pareiškim? d?l teismo ?sakymo išdavimo *FrontEx International* prašymo priimti prejudicin? sprendim? pateikusio teismo praš? priteisti iš E. Yanakiev sumok?ti jai, be kita ko, 200 BGN išlaid? samdomo juriskonsulto užmokes?iui atlyginti.

19 Prašoma atlyginti suma yra mažesn?, nei Nutarimo Nr. 1 numatytas minimalus 300 BGN dydis.

20 Prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas mano, kad juriskonsult? darbdaviai ver?iasi advokato veiklai konkurencinga veikla. Tod?l jis pateikia klausim? d?l GPK nuostatos, garantuojan?ios juriskonsultams teis? ? advokato užmokest?, atitikties Direktyvai 77/249 ir SESV 101 straipsnio 1 daliai.

21 Šiomis aplinkyb?mis *Sofiyski rayonen sad* (Sofijos apylink?s teismas, Bulgarija) nusprend? sustabdyti byl? nagrin?jim? ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos abiejose bylose tapa?ius prejudicinius klausimus:

„1. Ar SESV 101 straipsnio 1 daliai (konkurencijos trukdymo, ribojimo ar iškraipymo draudimas) prieštarauja [Advokatųros įstatymo] 36 straipsnio 2 dalis, pagal kurią laisva profesija besiveršiančių įmonių asociacija (Aukštiausioji advokatų taryba), gyvendindama valstybės suteiktą kompetenciją, turi diskreciją iš anksto nustatyti mažiausius tų įmonių teikiamų paslaugų kainų dydžius (advokato honorarų)?

2. Jei pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai: ar [GPK] 78 straipsnio 5 dalies nuostata *in fine* (dalis, kurioje ši nuostata neleidžia sumažinti advokato honoraro mažiau kaip minimalus nustatytas dydis) prieštarauja SESV 101 straipsnio 1 daliai?

3. Jei pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai: ar [Advokatųros įstatymo] 132 straipsnio 5 punkto nuostata (atsižvelgiant į to paties įstatymo 136 straipsnio 1 dalies taikymą) prieštarauja SESV 101 straipsnio 1 daliai?

4. Ar [Advokatųros įstatymo] 36 straipsnio 2 dalies nuostata prieštarauja SESV 56 straipsnio pirmajam pastraipui (laisvo paslaugų teikimo apribojimų draudimas)?

5. Ar [GPK] 78 straipsnio 8 dalies nuostata prieštarauja SESV 101 straipsnio 1 daliai?

6. Ar [GPK] 78 straipsnio 8 dalies nuostata prieštarauja direktyvai [77/249] (kiek tai susiję su asmenimis, kuriuos gina juriskonsultas, teise reikalauti advokato užmokesčio)?

7. Ar [Nutarimo Nr. 1] papildomų nuostatų 22 dalis, pagal kurią [PVM] gali būti laikomas paslaugų, teikiamų veršiantis laisvąja profesija, kainos dalimi (kiek tai susiję su [PVM] kaip mokėtino advokato honoraro dalies traukimu), prieštarauja direktyvai [2006/112]?

22 2016 m. rugsėjo 14 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi bylos C-427/16 ir C-428/16 buvo sujungtos, kad būtų bendrai vykdoma rašytinė ir žodinė proceso dalys ir priimtas galutinis sprendimas.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl priimtinumų

23 Europos Komisija kelia klausimą dėl pirmojo–šeštojo prejudicinių klausimų priimtumo.

24 Komisija pažymi, kad teismas neturi jurisdikcijos priimti sprendimų dėl didesnės nei buvo faktiškai sumokėta sumos sumokėjimo. Be to, ji nurodo, kad tai, jog susitarimas dėl užmokesčio, mažesnio už Nutarime Nr. 1 numatytą minimalų dydį, laikomas drausmės pažeidimu, pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją nėra tinkamas pagrindas teikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl išaiškinimo.

25 Šiuo klausimu reikia atskirti, pirma, pirmojo–trečiojo, penktojo ir šeštojo prejudicinių klausimų priimtumą nuo, antra, ketvirtojo prejudicinio klausimo priimtumo.

26 Pirma, dėl pirmojo–trečiojo, penktojo ir šeštojo prejudicinių klausimų reikia priminti, kad Teisingumo Teismui ir nacionaliniams teismams bendradarbiaujant pagal SESV 267 straipsnį, tik nagrinėjantis bylą nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į konkrečios bylos ypatumus, turi įvertinti, ar jo sprendimui priimti būtinas prejudicinis sprendimas, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą. Todėl iš principo Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą tuo atveju, kai pateikiami klausimai susiję su Sąjungos teisės išaiškinimu (2017 m. liepos 26 d. Sprendimo *Persidera*, C-112/16, EU:C:2017:597, 23 punktą ir jame nurodyta jurisprudenciją).

27 Darytina išvada, kad nacionalinio teismo pateiktiems klausimams dėl Sąjungos teisės išaiškinimo, atsižvelgiant į jo paties nurodytas faktines aplinkybes ir teisinius pagrindus, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti, taikoma svarbos prezumpcija. Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prašymo tik jei akivaizdu, kad prašymas išaiškinti Sąjungos teisę visiškai nesusijęs su pagrindinės bylos faktais ar dalyku, kai problema hipotetinė arba kai Teisingumo Teismui nežinomos faktinės aplinkybės ar teisiniai pagrindai, būtinai, kad jis galėtų naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus (2017 m. liepos 26 d. Sprendimo *Persidera*, C-112/16, EU:C:2017:597, 24 punktą ir jame nurodyta jurisprudenciją).

28 Nagrinėjamo atveju iš prašymų priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad advokato honoraras ir juriskonsulto užmokestis yra bylinėjimosi byloje, dėl kurių prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi priimti sprendimą, išlaikyti dalis.

29 Taigi nėra akivaizdu, kad prašymas išaiškinti Sąjungos teisę būtų visiškai nesusijęs su pagrindinėje byloje faktais ir dalyku arba būtų susijęs su hipotetine problema.

30 Be to, Teisingumo Teismas neturi išdėstyti savo pozicijos dėl nacionalinės teisės nuostatų aiškinimo, nes toks aiškinimas iš tiesų priklauso išimtinai nacionalinių teismų jurisdikcijai (2017 m. birželio 14 d. Sprendimo *Online Games ir kt.*, C-685/15, EU:C:2017:452, 45 punktą ir jame nurodyta jurisprudenciją).

31 Taigi klausimas, ar prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali išduoti atsakymą dėl didesnio užmokesčio sumokėjimo nei faktiškai sumokėta suma, yra nacionalinės teisės klausimas, dėl kurio Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos priimti sprendimo ir kurį gali vertinti tik pagrindinės bylos nagrinėjantis nacionalinis teismas.

32 Darytina išvada, kad pirmasis–trečiasis, penktasis ir šeštasis prejudiciniai klausimai priimtini.

33 Antra, ketvirtuoju prejudiciniu klausimu prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar SESV 56 straipsnio pirma pastraipai prieštarauja nacionalinės teisės aktas, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėse byloje, pagal kurį advokatui ir jo klientui draudžiama susitarti dėl užmokesčio dydžio, kuris būtų mažesnis nei advokatų profesinės organizacijos, pavyzdžiui, Aukščiausiosios advokatų tarybos nutarime nustatytas minimalus dydis.

34 Šiuo aspektu, kiek pateiktas klausimas susijęs su pagrindinėse byloje nagrinjamų teisės nuostatų suderinamumu su SESV nuostatomis dėl laisvės teikti paslaugas, pažymėtina, kad šios nuostatos netaikomos situacijai, kurios visos aplinkybės susijusios tik su viena valstybe nare (2016 m. gruodžio 8 d. Sprendimo *Eurosaneamientos ir kt.*, C-532/15 ir C-538/15, EU:C:2016:932, 45 punktą ir jame nurodyta jurisprudenciją).

35 Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad konkretūs elementai, leidžiantys nustatyti ryšį tarp SESV straipsnių dėl laisvės teikti paslaugas, ir ginčo dalyko ar aplinkybių, kurių visi elementai susiję tik su viena valstybe nare, turi būti matomi iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį

sprendim? (2016 m. gruodžio 8 d. Sprendimo *Eurosaneamientos ir kt.*, C?532/15 ir C?538/15, EU:C:2016:932, 46 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

36 Taigi, esant tokiai situacijai, kurios visi elementai susij? tik su viena valstybe nare, prašym? priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas turi nurodyti Teisingumo Teismui, kaip to reikalaujama Teisingumo Teismo proced?ros reglamento 94 straipsnyje, kod?l, nepaisant visiškai vidinio pob?džio, jo nagrin?jamas gin?as turi s?saj? su S?jungos teis?s nuostatomis, susijusiomis su pagrindin?mis laisv?mis, d?l kurios prašomas prejudicinis išaiškinimas tampa b?tinas šiai bylai išnagrin?ti (2016 m. gruodžio 8 d. Sprendimo *Eurosaneamientos ir kt.*, C?532/15 ir C?538/15, EU:C:2016:932, 47 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

37 Nagrin?jamu atveju iš prašym? priimti prejudicin? sprendim? nematyti, kad pagrindin?se bylose b?t? element?, susijusi? su ši? gin?? šalimis arba ši? šali? veiklos r?šimis, kurios neb?t? susijusios tik su Bulgarija. Be to, prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas nenurodo, kod?l, nepaisant visiškai vidinio pob?džio, min?ti gin?ai turi s?saj? su S?jungos teis?s nuostatomis, reglamentuojan?iomis pagrindines laisves, d?l kurios prašomas prejudicinis išaiškinimas tampa b?tinas šiems gin?ams išnagrin?ti.

38 Tokiomis aplinkyb?mis reikia konstatuoti, kad prašymuose priimti prejudicin? sprendim? nenurodyta konkre?i? element?, leidžian?i? tvirtinti, kad SESV 56 straipsnis gali b?ti taikomas pagrindini? byl? aplinkyb?ms.

39 Atsižvelgiant ? tai, kas išd?styta, reikia konstatuoti, kad ketvirtasis klausimas nepriimtinas.

D?l pirmojo–tre?iojo klausim?

40 Pirmuoju–tre?iuoju klausimais prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas iš esm?s siekia išsiaiškinti, ar SESV 101 straipsnio 1 dalis, siejama su ESS 4 straipsnio 3 dalimi, turi b?ti aiškinama taip, kad jai prieštarauja nacionalin?s teis?s aktas, kaip antai nagrin?jamas pagrindin?se bylose, pagal kur?, viena vertus, advokatui ir jo klientui draudžiama susitarti d?l užmokes?io dydžio, kuris b?t? mažesnis nei advokat? profesin?s organizacijos, pavyzdžiui, Aukš?iausiosios advokat? tarybos nutarime nustatytas minimalus dydis, antraip šis advokatas b?t? traukiamas drausmin?n atsakomyb?n, ir, kita vertus, teismui draudžiama nurodyti atlyginti honorar?, mažesn? už tok? nustatyt? minimal? dyd?.

41 Iš suformuotos Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad nors SESV 101 straipsnis iš tikr?j? tiesiogiai susij?s tik su ?moni? elgesiu, o ne su valstybi? nari? ?statymais ar kitais teis?s aktais, siejant j? su ESS 4 straipsnio 3 dalimi, kurioje nustatyta S?jungos ir valstybi? nari? pareiga bendradarbiauti, valstyb?s nar?s ?pareigojamos nepriimti ar nepalikti galioti nuostat?, ?skaitant ?statymus ir kitus teis?s aktus, kuriomis gali b?ti panaikintas ?mon?ms taikyt? konkurencijos taisykli? veiksmingas poveikis (2016 m. rugs?jo 21 d. Sprendimo *Etablissements Fr. Colruyt*, C?221/15, EU:C:2016:704, 43 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

42 SESV 101 straipsnis, siejamas su ESS 4 straipsnio 3 dalimi, pažeidžiamas, kai valstyb? nar? ?tvirtina ar skatina sudaryti SESV 101 straipsniui prieštaraujan?ius susitarimus ar sustiprina toki? susitarim? poveik? arba panaikina savo pa?ios nustatyto reglamentavimo valstybin? pob?d?, priskirdama privatiems subjektams atsakomyb? už sprendimus d?l ekonomin?s intervencijos (2016 m. rugs?jo 21 d. Sprendimo *Etablissements Fr. Colruyt*, C?221/15, EU:C:2016:704, 44 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

43 Taip n?ra tuo atveju, kai tarifai nustatomi laikantis ?statyme apibr?žt? viešojo intereso kriterij? ir valdžios institucijos neperduoda tarif? tvirtinimo ar nustatymo ?galiojim? privatiems ?kio subjektams, net jei ?kio subjekt? atstovai neb?ra mažuma šiuos tarifus si?lan?iame komitete (šiuo

klausimu žr. 2014 m. rugsėjo 4 d. *API ir kt.*, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ir C-208/13, EU:C:2014:2147, 31 punktą).

44 Pirma, dėl klausimo, ar pagrindinėse byloje nagrinėjamas teisės aktas tvirtina arba skatina privačią teikimo subjektų susitarimą, reikia pažymėti, kad Advokatų aukštojoji taryba sudaryta tik iš savo kolegų advokatų išrinktų advokatų.

45 Vis dėlto profesinės organizacijos patvirtintas tarifas gali būti valstybinio pobūdžio, be kita ko, kai šios organizacijos nariai yra nuo atitinkamų teikimo subjektų nepriklausomi ekspertai ir pagal įstatymą privalo nustatyti tarifus, atsižvelgdami ne tik į juos paskyrusį sektoriaus žmonių ar žmonių asociacijų interesus, bet ir į bendrąjį interesą, ir kitų sektorių žmonių ar atitinkamų paslaugų naudotojų interesus (2014 m. rugsėjo 4 d. Sprendimo *API ir kt.*, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ir C-208/13, EU:C:2014:2147, 34 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

46 Siekiant užtikrinti, kad profesinės organizacijos nariai veiksmingai veiktų laikydamiesi bendrojo intereso, šio intereso kriterijai turi būti pakankamai tiksliai apibrėžti įstatyme, o valstybė turi vykdyti veiksmingą kontrolę ir turėti galiojimą priimti galutinį sprendimą (šiuo klausimu žr. 2014 m. rugsėjo 4 d. Sprendimo *API ir kt.*, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ir C-208/13, EU:C:2014:2147, 41 punktą).

47 Nagrinėjamo atveju pagrindinėse byloje nagrinjamame teisės akte nėra jokių konkrečių kriterijų, galinčių garantuoti, kad minimalūs advokato užmokesčio dydžiai, kaip antai nustatyti Aukštojosios advokatų tarybos, yra teisingi ir pagrįsti bendrojo intereso laikymusi. Konkrečiai kalbant, šiame teisės akte nėra nė vienos sąlygos, atitinkančios 2016 m. liepos 27 d. *Varhoven administrativen sad* (Aukštojojo administracinis teismas, Bulgarija) sprendime suformuluotus reikalavimus dėl, be kita ko, piliečių ir juridinių asmenų galimybės gauti kvalifikuota teisinę pagalbą ir dėl būtinybės užkirsti kelią bet kokiam teikiamų paslaugų kokybės pablogėjimo pavojui.

48 Antra, dėl klausimo, ar Bulgarijos viešosios valdžios institucijos perdavę privatiems teikimo subjektams turimus advokatų užmokesčio minimalių dydžių nustatymo galiojimus, iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad vienintelė viešosios valdžios institucijos atliekama Aukštojosios advokatų tarybos nutarimų, kuriais nustatomi šie minimalūs dydžiai, kontrolė yra *Varhoven administrativen sad* (Aukštojojo administracinis teismas) vykdoma kontrolė, apribota klausimo, ar šie nutarimai atitinka Bulgarijos Konstituciją ir įstatymus.

49 Iš to darytina išvada: kadangi nėra nuostatų, galinčių garantuoti, kad Aukštojoji advokatų taryba elgiasi kaip viešosios valdžios atstovas, veikiantis bendrojo intereso tikslais dėl valstybės veiksmingos kontrolės ir galiojimą priimti galutinį sprendimą, profesinė organizacija, kaip antai Aukštojoji advokatų taryba, turi būti laikoma žmonių asociacija, kaip ji suprantama pagal SESV 101 straipsnį, kai priima nutarimus, nustatančius minimalius advokato užmokesčio dydžius.

50 Be to, kad Sąjungos konkurencijos taisyklės būtų taikomos pagrindinėse byloje nagrinjamam teisės aktui, reikia, kad jis galėtų riboti konkurenciją vidaus rinkoje (pagal analogiją žr. 2014 m. rugsėjo 4 d. Sprendimo *API ir kt.*, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ir C-208/13, EU:C:2014:2147, 42 punktą).

51 Šiuo klausimu reikia konstatuoti, kad minimali? advokato užmokes?io dydži?, kurie privalomi pagal tok? nacionalin?s teis?s akt?, koks nagrin?jamas pagrindin?se bylose, ir d?l kuri? kiti teisini? paslaug? teik?jai negali nustatyti mažesni? nei šie dydžiai tarif?, nustatymas prilygsta horizontaliam privalom? mažiausi? tarif? nustatymui (šiuo klausimu žr. 2014 m. rugs?jo 4 d. Sprendimo *API ir kt.*, C?184/13–C?187/13, C?194/13, C?195/13 ir C?208/13, EU:C:2014:2147, 43 punkt?).

52 Atsižvelgiant ? tai, kas išd?styta, reikia konstatuoti, kad toks nacionalin?s teis?s aktas, koks nagrin?jamas pagrindin?se bylose, pagal kur?, viena vertus, advokatui ir jo klientui draudžiama susitarti d?l užmokes?io dydžio, kuris b?t? mažesnis nei advokat? profesin?s organizacijos, pavyzdžiui, Aukš?iausiosios advokat? tarybos nutarime nustatytas minimalus dydis, antraip šis advokatas b?t? traukiamas drausmin?n atsakomyb?n, ir, kita vertus, teismui draudžiama nurodyti atlyginti honorar?, kuris yra mažesnis už tok? nustatyt? minimal? dyd?, gali apriboti konkurencij? vidaus rinkoje, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dal?.

53 Vis d?lto reikia pažym?ti, kad pagrindin?se bylose nagrin?jamam teis?s aktui, pagal kur? ?moni? asociacijos sprendimas, kurio tikslas ar poveikis yra konkurencijos ribojimas arba šali? ar vienos šalies veism? laisv?s ribojimas, yra privalomas, neb?tinai taikomas SESV 101 straipsnio 1 dalyje, siejamoje su ESS 4 straipsnio 3 dalimi, nustatytas draudimas (2014 m. rugs?jo 4 d. Sprendimo *API ir kt.*, C?184/13–C?187/13, C?194/13, C?195/13 ir C?208/13, EU:C:2014:2147, 46 punktas).

54 Iš ties? siekiant taikyti šias nuostatas nagrin?jamais atvejais pirmiausia reikia atsižvelgti ? visas aplinkybes, kuriomis nagrin?jamas ?moni? asociacijos sprendimas buvo priimtas ar sukelia padarini?, ir, konkre?iai kalbant, ? jo tikslus. V?liau reikia išnagrin?ti, ar iš to atsirandantis ribojamasis konkurencijos poveikis yra neišvengiamai susij?s su min?t? tiksl? siekimu (2002 m. vasario 19 d. Sprendimo *Wouters ir kt.*, C?309/99, EU:C:2002:98, 97 punktas; 2013 m. liepos 18 d. Sprendimo *Consiglio Nazionale dei Geologi*, C?136/12, EU:C:2013:489, 53 punktas ir 2014 m. rugs?jo 4 d. Sprendimo *API ir kt.*, C?184/13–C?187/13, C?194/13, C?195/13 ir C?208/13, EU:C:2014:2147, 47 punktas).

55 Šiomis aplinkyb?mis svarbu patikrinti, ar pagrindin?se bylose nagrin?jamose normose ?tvirtinti apribojimai neviršija to, kas yra b?tina, norint užtikrinti, kad b?t? ?gyvendinti teis?ti tikslai (2006 m. liepos 18 d. Sprendimo *Meca-Medina ir Majcen / Komisija*, C?519/04 P, EU:C:2006:492, 47 punktas; 2013 m. liepos 18 d. Sprendimo *Consiglio Nazionale dei Geologi*, C?136/12, EU:C:2013:489, 54 punktas ir 2014 m. rugs?jo 4 d. *API ir kt.*, C?184/13–C?187/13, C?194/13, C?195/13 ir C?208/13, EU:C:2014:2147, 48 punktas).

56 Vis d?lto iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad jis negali ?vertinti, ar toks teis?s aktas, koks nagrin?jamas pagrindin?se bylose, pagal kur? advokatui ir jo klientui draudžiama susitarti d?l užmokes?io, mažesnio už advokat? profesin?s organizacijos, pavyzdžiui, Aukš?iausiosios advokat? tarybos nutarimu nustatyt? minimal? dyd?, gali b?ti laikomas b?tinu siekiant ?gyvendinti teis?t? tiksl?.

57 Atsižvelgdamas ? visas aplinkybes, kuriomis Aukš?iausiosios advokat? tarybos nutarimas priimtas ar sukelia padarini?, prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas turi ?vertinti, ar, atsižvelgiant ? visas jo žinomas svarbias aplinkybes, pagrindin?se bylose nagrin?jamus apribojimus nustatan?ios normos gali b?ti laikomos b?tinomis siekiant ?gyvendinti š? tiksl?.

58 Atsižvelgiant ? tai, kas išd?styta, ? pirm?j?–tre?i?j? klausimus reikia atsakyti taip: SESV 101 straipsnio 1 dalis, siejama su ESS 4 straipsnio 3 dalimi, turi b?ti aiškinama taip, jog toks

nacionalin?s teis?s aktas, koks nagrin?jamas pagrindin?se bylose, pagal kur?, viena vertus, advokatui ir jo klientui draudžiama susitarti d?l užmokes?io dydžio, mažesnio nei advokat? profesin?s organizacijos, pavyzdžiui, Aukš?iausiosios advokat? tarybos nutarime nustatytas minimalus dydis, antraip šis advokatas b?t? traukiamas drausmin?n atsakomyb?n, ir, kita vertus, teismui draudžiama nurodyti atlyginti honorar?, kuris yra mažesnis už tok? nustatyt? minimal? dyd?, gali apriboti konkurencij? vidaus rinkoje, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dal?. Prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas turi patikrinti, ar atsižvelgiant ? konkre?i? taikymo tvark? toks teis?s aktas iš tikr?j? atitinka teis?tus tikslus ir ar jame nustatyti apribojimai neviršija to, kas b?tina užtikrinant ši? teis?t? tiksl? ?gyvendinim?.

D?l penktojo ir šeštojo klausim?

59 Penktuoju ir šeštuoju klausimais prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas iš esm?s siekia išsiaiškinti, ar SESV 101 straipsnio 1 dal?, siejam? su ESS 4 straipsnio 3 dalimi ir Direktyva 77/249, reikia aiškinti taip, kad jai prieštarauja toks nacionalin?s teis?s aktas, koks nagrin?jamas pagrindin?se bylose, pagal kur? nacionalinis teismas priteisia juridiniams asmenims ir individualiems verslininkams advokato užmokest?, jeigu juos gyn? juriskonsultas.

60 Šiuo klausimu pakanka konstatuoti, kad šio teis?s akto negalima laikyti ?tvirtinan?iu ar skatinan?iu SESV 101 straipsniui prieštaraujan?i? susitarim? sudarym? arba stiprinan?iu toki? susitarim? poveik?.

61 Taigi SESV 101 straipsnio 1 daliai neprieštarauja toks nacionalin?s teis?s aktas, koks nagrin?jamas pagrindin?se bylose, pagal kur? nacionalinis teismas priteisia juridiniams asmenims ir individualiems verslininkams advokato užmokest?, jeigu juos gyn? juriskonsultas.

62 Be to, kadangi Direktyvoje 77/249 n?ra n? vienos nuostatos, reglamentuojan?ios teismo priteisiam? teisini? paslaug? atlyginim?, darytina išvada, kad min?tas nacionalin?s teis?s aktas nepatenka ir ? Direktyvos 77/249 taikymo srit?.

63 Atsižvelgiant ? tai, kas išd?styta, ? penkt?j? ir šešt?j? klausimus reikia atsakyti taip: SESV 101 straipsnio 1 dal?, siejam? su ESS 4 straipsnio 3 dalimi ir Direktyva 77/249, reikia aiškinti taip, kad jai neprieštarauja toks nacionalin?s teis?s aktas, koks nagrin?jamas pagrindin?se bylose, pagal kur? nacionalinis teismas priteisia juridiniams asmenims ir individualiems verslininkams advokato užmokest?, jeigu juos gyn? juriskonsultas.

D?l septintojo klausimo

64 Septintuoju klausimu prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas siekia išsiaiškinti, ar Direktyva 2006/112 turi b?ti aiškinama taip, kad jai prieštarauja toks nacionalinis teis?s aktas, koks nagrin?jamas pagrindin?se bylose, pagal kur? PVM laikomas ?registruot? advokat? užmokes?io dalimi ir d?l to toks užmokestis du kartus apmokestinamas PVM.

65 Pagal Direktyvos 2006/112 78 straipsnio pirmos pastraipos a punkt? apmokestinamoji vert? apima, be kita ko, mokes?ius, muitus ir rinkliavas, išskyrus pat? PVM.

66 Svarbu priminti, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudencij? bendrai PVM sistemai b?dingas mokes?i? neutralumo principas draudžia apmokestinamojo asmens verslo veikl? apmokestinti du kartus (šiuo klausimu žr. 2009 m. balandžio 23 d. Sprendimo *Puffer*, C?460/07, EU:C:2009:254, 46 punkt? ir 2012 m. kovo 22 d. Sprendimo *Klub*, C?153/11, EU:C:2012:163, 42 punkt?).

67 Šiuo atveju, kadangi prašymus priimti prejudicin? sprendim? pateik?s teismas tokiaame

prašyme, pateiktame byloje C-427/16, konstatavo, kad dėl pagrindinio byloje nagrinėjamo nacionalinės teisės akto advokato užmokestis du kartus apmokestinamas PVM, tokio pobūdžio teisės aktas neatitinka nei Direktyvos 2006/112 78 straipsnio pirmos pastraipos a punkto, nei bendrai PVM sistemai būdingo mokesčio neutralumo principo.

68 Šiomis aplinkybėmis į septintąjį klausimą reikia atsakyti, kad PVM direktyvos 78 straipsnio pirmos pastraipos a punktas turi būti aiškinamas taip, kad jam prieštarauja toks nacionalinės teisės aktas, koks nagrinėjamas pagrindinėse byloje, pagal kurį PVM laikomas registruotą advokatą užmokesčio dalimi, jeigu dėl to toks užmokestis du kartus apmokestinamas PVM.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

69 Kadangi šis procesas pagrindinį bylų šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

1. **SESV 101 straipsnio 1 dalis, siejama su ESS 4 straipsnio 3 dalimi, turi būti aiškinama taip, jog toks nacionalinės teisės aktas, koks nagrinėjamas pagrindinėse byloje, pagal kurį, viena vertus, advokatui ir jo klientui draudžiama susitarti dėl užmokesčio dydžio, mažesnio nei advokatų profesinės organizacijos, pavyzdžiui, *Vissh advokatski savet* (Aukštiausioji advokatų taryba, Bulgarija) nutarime nustatytas minimalus dydis, antraip šis advokatas būtų traukiamas drausminėn atsakomybėn, ir, kita vertus, teismui draudžiama nurodyti atlyginti honorarą, kuris yra mažesnis už tokį nustatytą minimalų dydį, gali apriboti konkurenciją vidaus rinkoje, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar atsižvelgiant į konkrečią taikymo tvarką toks teisės aktas iš tikrųjų atitinka teisėtus tikslus ir ar jame nustatyti apribojimai neviršija to, kas būtina užtikrinant šio teisėto tikslų įgyvendinimą.**

2. **SESV 101 straipsnio 1 dalį, siejamą su ESS 4 straipsnio 3 dalimi ir 1977 m. kovo 22 d. Komisijos [Tarybos] direktyva 77/249/EEB[,] skirta padėti teisininkams [advokatams] veiksmingai naudotis laisve teikti paslaugas, reikia aiškinti taip, kad jai neprieštarauja toks nacionalinės teisės aktas, koks nagrinėjamas pagrindinėse byloje, pagal kurį nacionalinis teismas priteisia juridiniams asmenims ir individualiems verslininkams advokato užmokestį, jeigu juos gynę juriskonsultas.**

3. **2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos 78 straipsnio pirmos pastraipos a punktas turi būti aiškinamas taip, kad jam prieštarauja toks nacionalinės teisės aktas, koks nagrinėjamas pagrindinėse byloje, pagal kurį pridėtinės vertės mokestis laikomas registruotą advokatą užmokesčio dalimi, jeigu dėl to toks užmokestis du kartus apmokestinamas pridėtinės vertės mokesčiu.**

Parašai.

* Proceso kalba: bulgarų.